

Årsberetning 2003

Forskningsenheden for
Funktionelle Lidelser,
Psykosomatik og
Liaisonpsykiatri

Århus Universitetshospital

Indhold

FORORD.....	4
ORGANISATORISKE FORHOLD.....	5
MEDARBEJDERE	6
KLINISK FUNKTION	7
FORSKNING.....	7
FORSKNINGSPUBLIKATIONER	9
PH.D.-AFHANDLINGER	11
IKKE VIDENSKABELIGE PUBLIKATIONER	11
BØGER OG BOGKAPITLER	11
UNDERVISNING OG ØVRIGE AKTIVITETER.....	12
KONGRESSER, SYMPOSIER OG SEMINARER MED AKTIVE PRÆSENTATIONER.....	12
UNDERVISNING	12
UNDERVISNING - FORTSAT	13
FORSKERUDDANNELSE.....	13
GÆSTEFORLÆSERE	13
UDVALGSARBEJDE OG ANDEN VIRKSOMHED.....	15

Forord

Forskningsenheden for Funktionelle Lidelser, Psykosomatik og Liaisonpsykiatri (FFL) blev oprettet i foråret 1999 på initiativ af Århus Amt, Afdelingen for Sundhedsfremme, Udvikling og Forskning, og Århus Universitetshospital.

Målgruppen er patienter, der præsenterer medicinsk uforklarede eller funktionelle fysiske symptomer, dvs. fysiske symptomer, der ikke kan forklares ved nogen kendt konventionel defineret somatisk lidelse.

Funktionelle, herunder somatoforme, lidelser er hyppige i alle kliniske sammenhænge og udgør en væsentlig økonomisk belastning for sundhedsvæsenet og samfundet i øvrigt.

Forskningsenheden har siden etableringen haft 2 hovedforskningslinjer bestående af en klinisk linje og en mere grundvidenskabelig linje. Den kliniske linje består bl.a. af evidens og teoribaseret udvikling af behandlingsmetoder til behandling af funktionelle lidelser, dels i specialiseret regi, dels igennem uddannelse af praktiserende læger i selv at varetage behandling (TERM-modellen), udvikling af diagnostiske hjælpemidler til ikke psykiatriske læger, udvikling af bedre diagnoser, og epidemiologiske undersøgelser over forekomsten af funktionelle lidelser og deres forbrug af sundhedsydelse.

Den grundvidenskabelige linje består bl.a. af forskning i sygdomsadfærden og selvoplevet helbred hos patienter med funktionelle lidelser, neurobiologiske og neuropsykologiske forhold mv.

Der tages udgangspunkt i en tværfaglig tilgang til de funktionelle lidelser, idet de ses under såvel en psykiatrisk/psykologisk, en somatisk, som en social synsvinkel.

Enheden har en mindre underordnet klinisk funktion, i tilknytning til konkrete forskningsprojekter.

Enheden er baseret i Århus Amt, men vil også kunne indgå i konkrete forskningsprojekter og vil kunne modtage patienter fra andre amter, samt deltage i internationale forskningsprojekter.

Enheden prioriterer samarbejdsprojekter med andre forskningsinstitutter, kliniske afdelinger, socialektoren, praktiserende læger mv. højt.

Organisatoriske forhold

Forskningsenheden er basisfinansieret af Århus Amt. Enheden ledes af forskningslederen, som refererer til en bestyrelse. Bestyrelsen er udpeget af og refererer til Århus Universitetshospitals ledelse. Forskningsenheden er beliggende på Århus Kommnehospital (nu Århus Sygehus), som varetager de basale driftsmæssige og administrative funktioner ved afdelingen. Fra år 2000 blev enheden endvidere tilknyttet Aarhus Universitet igennem et lektorat.

Forskningsenhedens bestyrelse består af:

- Forskningsleder for afdelingen, ledende overlæge dr. med. ph.d. Per Fink
- Repræsentant for Århus Kommnehospital, cheflæge Hans Peder Gravesen (formand)
- Århus Universitetshospital, Psykiatridelelsen, cheflæge dr. med. Per Jørgensen
- Repræsentant for Århus Universitetshospital, prof. dr. med. Troels Staehelin Jensen
- Repræsentant for Aalborg Sygehus, overlæge Heine Svarrer
- Repræsentant for Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, prof. dr. med. Bobby Zachariae
- Repræsentant for Socialantropologisk Afdeling, Aarhus Universitet, lektor Bjarke Paarup-Laursen
- Repræsentant for Forskningsenheden/Institut for Almen Medicin, prof. dr. med. Frede Olesen
- Repræsentant for Århus Kommunes/Århus Amts socialmedicinske enheder, socialoverlæge Mads Meldgaard
- Repræsentant for Århus Universitetshospital, prof. dr. med. Per Vestergaard
- Repræsentant for Århus Amt, Sundhedsstaben, afdelingschef Jens Ole Skov

Medarbejdere

Enheden er normeret til 6 forskerstillinger inklusiv en statistiker.

Afdelingsleder:

Forskningsleder, ledende overlæge, dr.med., ph.d. Per Fink

Ordinært aflønnet videnskabeligt personale:

Cand.psych., ph.d. Lisbeth Bindslev

Cand.med. Emma Rehfeldt

Cand.scient. Eva Ørnbo

Mag.art., ph.d. Mette Bech Risør

Cand.med. Tomas Toft (ph.d.-studerende)

Cand.psych. Lisbeth Frostholm (ph.d.-studerende)

Cand.med. Ruta Kuzminskyte (ph.d.-studerende)

Fondslønnet videnskabeligt personale:

Cand.med. Kaj Sparle Christensen (ph.d.-studerende)

Cand. med. Henriette Schou Hansen (ph.d.-studerende)

Cand.mag. Trine Dalsgaard (ph.d.-studerende)

Socialrådgiver, MPH Karen Sørensen

Socialrådgiver, Jette Gregers Sørensen

Teknisk administrativt personale, fonds- eller ordinært aflønnet:

Korrespondent Malene Skjøth

Korrespondent Marie Louise Bro Pold

Lægeseekretær Tinna Lauritsen

IT-medarbejder Flemming Andersen

Klinisk funktion

Afdelingen har ingen kliniske forpligtelser, men af uddannelseshensyn var enkelte patienter i behandling i 2003. I 2003 modtog enheden således 20 henvisninger, hvoraf de 7 blev afvist. Der blev påbegyndt behandling af 13 patienter. 8 patienter blev afsluttet i 2003. Forskningsenheden har fortsat 14 patienter i behandling. Afdelingen har i begrænset omfang givet råd og vejledning vedrørende konkrete patienter.

Forskning

FIP-projektet

Forebyggelse af funktionelle lidelser og uhensigtsmæssig sygdomsadfærd i almen praksis. Forskergruppen består af: P. Fink, F. Olesen, B. Paarup-Larsen, B. Zachariae, T. Dalsgaard, T. Toft, L. Frostholt, K.S. Christensen, J.M. Nielsen og M. Rosendal.

Delprojekter:

Behandling af somatiserende patienter i almen praksis: Et randomiseret, kontrolleret studie af resultater fra en multifaceteret behandling. TERM-modellen (The Extended Reattribution and Management Model).

Hovedansvarlig: T. Toft

Diagnostik af funktionelle lidelser i almen praksis: En randomiseret kontrolleret undersøgelse af effekten af diagnostisk hjælp. Herunder evaluering af betydningen af lægens efteruddannelse for effekten.

Hovedansvarlig: K.S. Christensen

Symptomperception ved funktionelle lidelser: Formålet med dette studie er at udvikle og validere et spørgeskema til at måle symptomperception i en almen praksispopulation.

Hovedansvarlig: L. Frostholt

Profil af de alment praktiserende lægers psykiatriske efteruddannelse i Århus Amt og association med ydelsesmønster.

Hovedansvarlig: J.M. Nielsen

Udredning og behandling af somatiserende patienter i almen praksis: Et interventionsstudie.

Hovedansvarlig: M. Rosendal (søsterprojekt i Vejle Amt)

Funktionelle lidelser i kontekst – imod en forståelse af overordnede sociokulturelle strømninger i individuel somatiserende sygdomsadfærd.

Hovedansvarlig: T. Dalsgaard

Alexithymi og somatoforme lidelser. En undersøgelse af sammenhængen mellem alexithymi og forekomsten af ICD-10 diagnoser hos patienter i almen praksis.

Hovedansvarlig: M. Martini

Whiplash projektet

Neuropsykologisk vurdering af koncentration og korttidshukommelse hos patienter med whiplash traume: En prospektiv undersøgelse med 3 og 12 måneders follow-up.

L. Bindslev

Neurobiologiske og neuropsykologiske markører hos patienter med multisymptomatiske funktionelle lidelser.

R. Kuzminskyte og L. Bindslev

Psykisk sygdom blandt intern medicinske og neurologiske patienter: Prevalence, screeningsmetoder, behandling. longitudinelle forløb, forbruget af sundhedsydelse og interaktion med sværhedsgraden af den somatiske lidelse og den somatiske behandling.

M.S. Hansen, P. Fink, L. Søndergaard, M.L. Oxhøj

Social- og arbejdsmarkedsforhold ved funktionelle lidelser

K. Sørensen

Afdelingen er inddraget i arbejdet med at forbedre diagnostisk testning og diagnosesystemer, bl.a. i samarbejde med WHO.

Forskningspublikationer

1. K. S. Christensen, P. Fink, T. Toft, L. Frostholt, E. Ørnboel, and F. Olesen. A brief case-finding questionnaire for common mental disorders. The CMD-SQ. 2003.
2. K. S. Christensen, M. Rosendal, J. M. Nielsen, H. Kallerup, and F. Olesen. Det personlige efteruddannelsesbesøg. Valg af strategi for mødet med den praktiserende læge. *Ugeskrift for Læger* 165 (14):1456-1460, 2003.
3. K. S. Christensen, T. Toft, L. Frostholt, E. Ørnboel, P. Fink, and F. Olesen. The FIP study: a randomised, controlled trial of screening and recognition of psychiatric disorders. *Br J Gen Pract* 53 (495):758-763, 2003.
4. T. Dalsgaard. Et historisk oprids af kulturelle tilgange til studiet af funktionelle lidelser. *Månedsskr Prakt Lægeger* 81 (3):425-436, 2003.
5. P. Fink, M. Rosendal, and T. Toft. Udredning og behandling af funktionelle lidelser i almen praksis VI. *Månedsskr Prakt Lægeger* 81 (1):101-105, 2003.
6. P. Fink, M. S. Hansen, and M-L. Oxhøj. The prevalence of somatoform disorders among internal medical inpatients. *J.Psychosom.Res.* In press
7. P. Fink, M. S. Hansen, L. Søndergaard, and M. Frydenberg. Mental illness in new neurological patients. *J Neurol.Neurosurg.Psychiatry* 74 (6):817-819, 2003.
8. P. Fink, M. S. Hansen, E. Ørnboel, and L. Søndergaard. Detecting mental disorders in general hospitals by the brief SCL-8 scale. *J.Psychosom.Res.* In press.
9. P. Fink. Funktionelle Lidelser, historiske baggrund, del 1. *Månedsskr Prakt Lægeger* 81 (4):501-509, 2003.
10. P. Fink. Funktionelle Lidelser, historiske baggrund, del 2. *Månedsskr Prakt Lægeger* 81 (5):679-689, 2003.
11. P. Fink. Funktionelle Lidelser, historiske baggrund, del 3. *Månedsskr Prakt Lægeger* 82 (6):829-836, 2003.
12. P. Fink, M. Rosendal, and T. Toft. Udredning og behandling af funktionelle lidelser i almen praksis VII. *Månedsskr Prakt Lægeger* 81 (2):285-292, 2003.
13. P. Fink, M. S. Hansen, E. Ørnboel, L. Søndergaard. Detecting mental disorders in general hospitals by the brief SCL-8 scale. *J. Psychosom. Res.*. In press.
14. P. Fink, E. Ørnboel, K. S. Christensen, F. Olesen, L. Frostholt, T. Toft. A new empirically founded hypochondriasis diagnosis. *American Journal of Psychiatry*. In press.

15. M. S. Hansen, P. Fink, L. Søndergaard, and M. Frydenberg. Mental illness and health care use: A study among new neurological patients. *Gen. Hosp. Psych.* In press.
16. M. S. Hansen, P. Fink, M. Frydenberg.. Follow-up on mental illness in medical inpatients: Health care use, self-rated health, and self-rated physical fitness. *Psychosomatics.* In press.
17. J. Nielsen, M. S. Hansen, and P. Fink. Use of complementary therapy among internal medical inpatients. Prevalence, costs and association with mental disorders and physical diseases. *J Psychosom Res* 55 (6):547-552, 2003.
18. M. Rosendal, F. Bro, P. Fink, K. S. Christensen, and F. Olesen. General practitioners' diagnosis of somatisation. Effect of an educational intervention i a cluster randomised controlled trial. *Br J Gen Pract.* In press.

Ph.D.-afhandlinger

M. Rosendal. General Practitioners and Somatising Patients: Development and evaluation of a short-term training programme in assessment and treatment of functional disorders. Ph.D.-afhandling. Research Unit and Dept. of Gen. Prac., Faculty of Health Sciences, University of Aarhus, Denmark, 2003.

Ikke videnskabelige publikationer

1. P. Fink. Funktionelle Lidelser. *Medicus* 2003;2:10-11
2. K.S. Christensen. Diagnostisk hjælp. Udredning af funktionelle og psykiske lidelser i almen praksis. *Medicus* 2003;2:15.
3. T. Toft. Behandling af funktionelle lidelser efter TERM-modellen. *Medicus* 2003;2:12-13.

Bøger og bogkapitler

1. P. Fink. Somatoforme lidelser og funktionelle syndromer, *Medicinsk Kompendium* 16. udgave; p. 280-287. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busk, København 2003
2. P. Fink. From hysteria to somatization, *Psyche, Soma and Pain, Acta Gyllenbergiana IV*; p.49-58. The Signe and Ana Gyllenberg Foundation, Helsinki, Finland 2003
3. A.H. Jensen. Kognitiv behandling af funktionelle lidelser. *Kognitive behandlingsformer*, ed. M. Mørch & N. Rosenberg, Arnold Busk, Nyt Nordisk Forlag

Undervisning og øvrige aktiviteter

Kongresser, symposier og seminarer med aktive præsentationer

- Psychological Interventions in Physical Health: Identifying core mechanisms. The Rarotonga Conference, Cook Island. Marts 2003
- International Group for Medically Unexplained Symptoms. Research in Primary Care. The Edinburgh Meeting. Edinburgh, England. Juni 2003
- Workshop on the TERM model, Madison, USA. Juni 2003
- International Biometric Society, Nordic Regional Meeting. Uppsala, Sverige. Juni 2003
- World Psychiatric Association Epidemiology, MGEN. Paris, Frankrig. Juli 2003
- 27th Nordic Psychiatric Congress, Promoting Psychiatric Care Reykjavik, Island. August 2003
- 17th World Congress on Psychosomatic Medicine, International College of Psychosomatic Medicine. Waikoloa, Hawaii, USA. August 2003
- VI Annual Scientific Meeting, European Association for Consultation-Liaison Psychiatry and Psychosomatics, The Challenges of Liaison Psychiatry in the XXI Century Europe. Zaragoza, Spanien. September 2003
- The XIX Symposium of the Signe and Ane Gyllenberg Foundation, Psyche, Soma and Pain. Turku, Finland. September 2003
- Svensk Smärtforum Höstmote, Jönköping, Sverige. Oktober 2003
- The 50th Annual Meeting, Academy of Psychosomatic Medicine, San Diego, USA. November 2003

Undervisning

- Underviser og medarrangør af *Ph.d.-Spørgeskemakursus* ved Aarhus Universitet og Odense Universitet.
- Den psykiatriske speciallægeuddannelse (U-kursus samt I-kursus)
- Speciallægeuddannelse i almen medicin (U-kursus)
- Epidemiologi og biostatistik, Den Sundhedsvidenskabelige kandidatuddannelse. Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet. September 2003
- Specialuddannelse for psykiatriske sygeplejersker.
- "Evaluation of methods: Questionnaires" & "Neurobiological markers of multisymptomatic functional disorder". Ph.d.-dag på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet. November 2003
- Videreuddannelse for psykologer i sundhedspsykologi
- Arrangør af og underviser på efteruddannelsesprogram for praktiserende læger og andre læger i diagnostik og behandling af funktionelle symptomer og andre psykiske lidelser efter TERM-modellen.
- Behandler-patient kommunikationskursus
- Forelæsning om Funktionelle Tilstande, Sundhedsvidenskab, Aarhus Universitet

Undervisning - fortsat

- Foredrag "Funktionelle lidelser" Human Rights, København. Januar 2003
- Funktionelle lidelser, workshop ved Lægedage, København. November 2003
- Forelæsning på Master i Sundhedsantropologi, afd. for Etnografi og Socialantropologi, Århus Universitet. August 2003.
- Kurset "Hvorfor fa'n gør patienten ikke som jeg siger?", Scala, Italien. Oktober 2003
- Introduktionskurset i psykiatri og børnepsykiatri, Odense Universitetshospital. Marts 2003

Afdelingens medarbejdere har endvidere været arrangører og/eller oplægsholdere på diverse ad hoc symposier, workshops og temadage i ind- og udlandet, og har holdt indlæg for og undervist en bred vifte af faggrupper på alle niveauer herunder også mere populær formidling.

Forskeruddannelse

Enheden har 4 ph.d.-studerende

Gæsteforelæsere

Enheden arrangerer hvert semester en åben møderække, hvor ind- og udenlandske forskere inviteres til at fremlægge og diskutere deres forskning med enhedens medarbejdere og andre interesserede.

- Elsebeth Stenager, socialoverlæge, Socialmedicinsk Afsnit, Odense Kommune. **Den nye sociale metode i forhold til personer med funktionelle lidelser**
- Lisbeth Ørtenblad Videnscenter for Alternativ Behandling, Århus . **Forskning og forskningsmetoder indenfor alternativ behandling**
- Tom Bendix, overlæge, dr. med. Ryg ForskningsCentret Sygehus Fyn Ringe. **Rygsmerte - hvor meget krop og hvor meget sjæl?**
- Gunnar Lauge Nielsen, forskningsoverlæge Klinisk Epidemiologisk Afdeling Århus Universitetshospital. **Mulige epidemiologiske studie-designs - fordele og ulemper**
- Søren Christensen, psykolog Psykoonkologisk Forskningsenhed, Århus Universitetshospital **Psykosociale faktorer betydning for overlevelse og recidiv ved invasiv brystkræft. Om baggrunden for igangværende prospektiv landsundersøgelse**
- Henrik Hjøllund, speciallæge i arbejdsmedicin, PhD, Arbejdsmedicinsk Klinik, Århus Kommunehospital. **Træthed ved kronisk sygdom. En oversigt over eksisterende viden samt grundris til tværgående projekter.**

- Steen Bengtsson, sociolog, Socialforskningsinstituttet, København. **Kommunernes forvaltningspraksis og tilkendelse af førtidspension.**
- Mogens Andreasen, lektor, Fysiologisk Institut, Århus Universitet. **Det autonome nervesystem.**
- Rita Fjeldsted, cand.psych., MPH, privatpraktiserende. **Behandling af depression i almen praksis – en analyse af effekt og sundhedsøkonomi.**
- Niels Blunch, lektor, Institut for Markedsøkonomi, Handelshøjskolen Århus. **Noget om LISREL-modeller.**
- Claus Vinther Nielsen, adm. amtsoverlæge, PhD, Social Medicinsk Enhed, Afd. for Folkesundhed, Århus Amt, og Tora Dahl, projektkoordinator, MPH, Ergoterapeut, ”Rygcenter Slikeborg Centralsygehus”. **Rygcenter Silkeborg – tværfaglig ryghabilitering.**
- Søren Paaske Johnsen, ForskningslederKlinisk Epidemiologisk AfdelingÅrhus Universitetshospital. **Risikofaktorer ved apopleksi**
- Dorte Gannik, forskningsleder,dr.scient.soc.Central Forskningsenhed for Almen PraksisKøbenhavns Universitet. **Situationelt perspektiv på sygdom - betydning og konsekvenser**

Udvalgsarbejde og anden virksomhed

P. Fink:

- Næstformand for interessegruppe for psykosomatik og liaisonpsykiatri under Dansk Psykiatrisk Selskab.
- Medlem af bestyrelsen for European Association for Consultation-Liaison Psychiatry and Psychosomatics (EACLPP).
- Bedømmelse af PH.D.-projekts egnethed til at modtage støtte for ”The Dutch Social Research Council”
- Bedømmelse, 1. opponert på doktorafhandling. Doctor-Patient Communication. Experimental and Clinical Studies Based on Interaction Analysis. Cand. med. Peter Kjær Graugaard, Oslo Universitet.

- Referee: Scandinavian Journal of Gastroenterology
- Referee: Psychosomatics
- Referee: Journal of Psychosomatic Medicine
- Referee: Psychology and Health
- Referee: Scandinavian Journal of Primary care
- Referee: ACTA Psychiatrica Scandinavia
- Referee: Archives of General Psychiatry

M. R. Risør, phd. bivejleder:

- Cand.cur. Mette Spliid Ludvigsen, *Patientkulturen i en kirurgisk afdeling. En kvalitativ undersøgelse af patienternes liv under indlæggelse i en kirurgisk afdeling*

Forskningsenheden For Funktionelle Lidelser,
Psykosomatik og Liaisonpsykiatri
Århus Universitetshospital
Nørrebrogade 44
8000 Århus C

Telefon: 8949 4310

Fax: 8949 4340

Email: flip@akh.aaa.dk

Hjemmeside: http://www.auh.dk/cl_psych/dk